

การขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่ความยั่งยืนด้วยกลไกการนิเทศ
DRIVING ENVIRONMENTAL EDUCATION IN SCHOOLS TOWARD SUSTAINABILITY
THROUGH SUPERVISION MECHANISMS

บทคัดย่อ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และปัญหาขยะมูลฝอย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ระบบการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกและพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับเยาวชน โรงเรียนในฐานะสถาบันการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนจึงเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บทความวิชาการนี้นำเสนอ 1) แนวคิดและความสำคัญของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) องค์ประกอบและกระบวนการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน 3) บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง 4) กลไกการนิเทศเพื่อความยั่งยืน และ 5) ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน โดยเนื้อหาหลักเน้นการบูรณาการแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างระบบและวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา

องค์ความรู้จากบทความนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบาย การจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

คำสำคัญ: โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา; ความยั่งยืน; การนิเทศ

ให้ข้อคิดเห็น [C1]: ควรเพิ่มเติมข้อมูลองค์ความรู้ที่ค้นพบแบบสรุปสั้นกระชับ ได้ใจความชัดเจน

Abstract

Global environmental issues, including climate change, biodiversity loss, and solid waste management problems, have consistently impacted human well-being. In this context, education systems play a vital role in fostering environmental awareness and responsible behavior from an early age. Schools, as core institutions closely engaged with children and

youth, are key mechanisms for shaping future citizens with knowledge, attitudes, skills, and behaviors that are environmentally responsible, sustainable, and socially engaged.

This academic article presents: (1) concepts and significance of environmental education schools, (2) key components and processes in driving environmental education within schools, (3) the role of educational supervisors in facilitating change, (4) effective supervision mechanisms for sustainability, and (5) success factors and challenges in implementing environmental education. The article emphasizes the integration of the Whole School Approach, strategic school management, and participatory supervision to build continuous development systems and cultures in educational settings.

The knowledge derived from this article contributes to a deeper understanding of how to systematically and sustainably implement environmental education in schools. It offers practical insights that can be applied in policy development, learning management, and building collaborative networks both within and beyond the school. Ultimately, it aims to enhance educational quality and cultivate environmentally conscious citizens for long-term sustainable development.

Keywords: Environmental Education School; Sustainability; Supervision

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และปัญหาขยะมูลฝอย ได้ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต สถานการณ์ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นและภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ระบบการศึกษาจึงถูกกำหนดให้เป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกและพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับเยาวชน โรงเรียนในฐานะสถาบันการเรียนรู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Ketsing et al., 2023; Office of the Basic Education Commission, 2024; Wattanasettanakul et al., 2022; Imjai et al., 2024) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมาเน้นย้ำว่าการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนยังขาดความเป็นระบบและความยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก ช่องว่างสำคัญที่พบคือการขาดกลไกการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและการขาดการบูรณาการแนวคิด การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School

ให้ข้อคิดเห็น [C2]: ปรับตามบทคัดย่อ

Approach) ในการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างแท้จริง (Imjai et al., 2024; Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025; Promphao, 2024; Satsagul et al., 2024)

แนวคิด Whole School Approach หรือการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เป็นทฤษฎีสำคัญที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย แนวคิดนี้เน้นการพัฒนาโรงเรียนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของบุคลากร ชุมชน และภาคีเครือข่าย รวมถึงการมุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Wattanasettanukul et al., 2022; Imjai et al., 2024; Office of the Basic Education Commission, 2024) งานวิจัยในประเทศไทยพบว่าการนำแนวคิด Whole School Approach มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับสถานศึกษาในประเทศไทย นอกจากนี้ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล ก็เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ประสบความสำเร็จ (Imjai et al., 2024)

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการนี้ คือ การนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่ความยั่งยืน โดยเน้นบทบาทของศึกษานิเทศก์ และกลไกการนิเทศที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการพัฒนานโยบาย การจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน บทความนี้สนับสนุนแนวคิด Whole School Approach การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างระบบและวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา พร้อมทั้งนำเสนอแนวปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จจากโรงเรียนที่มีการดำเนินงานจริง เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการพัฒนานโยบายและการจัดการเรียนรู้ในบริบทของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Imjai et al., 2024; Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025; Bootprom et al., 2019; Promphao, 2024; Satsagul et al., 2024)

บทความนี้นำเสนอเนื้อหาครอบคลุม 1) แนวคิดและความสำคัญของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) องค์ประกอบและกระบวนการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน 3) บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง 4) กลไกการนิเทศเพื่อความยั่งยืน และ 5) ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน โดยเนื้อหาหลักจะเน้นการบูรณาการแนวคิด Whole School Approach การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างระบบและวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา องค์ความรู้จากบทความนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ

ให้ข้อคิดเห็น [C3]: ตรวจสอบว่ามีประเด็นเหล่านี้ในเนื้อหาครบถ้วนหรือไม่จะได้ตอบตามวัตถุประสงค์

แนวทางการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา นโยบาย การจัดการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา

โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education School) คือ แนวทางการจัดการศึกษา ที่เน้นการบูรณาการเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้าไปในทุกมิติของการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วมของบุคลากร ชุมชน และภาคี เครือข่าย รวมถึงการมุ่งเน้นให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมือง ที่มีความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Wattanasettanukul et al., 2022; Imjai et al., 2024; Office of the Basic Education Commission, 2024)

ความสำคัญของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา

โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเกิดขึ้นจากความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่ทวีความรุนแรง เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ปัญหาขยะและมลพิษ ซึ่งล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต ระบบการศึกษาจึงถูกกำหนด ให้เป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกและพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับเยาวชน (Ketsing et al., 2023) ระบบการศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และสร้างค่านิยมใหม่ในการดำเนินชีวิตอย่างรับผิดชอบต่อธรรมชาติ โรงเรียนในฐานะสถาบันการเรียนรู้ ที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน จึงควรเป็นพื้นที่ในการปลูกฝังความรู้ เจตคติ และทักษะที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียน สามารถปรับพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และพร้อมรับมือ กับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตอย่างเข้าใจและยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission, 2024)

องค์ประกอบของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับ โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ได้แก่

- การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา วางนโยบาย แผนงาน และระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน
- หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม บูรณาการเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในทุกกลุ่มสาระ สร้างกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง
- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพให้ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การประหยัดพลังงาน

ให้ข้อคิดเห็น [C4]: ควรเพิ่มเติมความสำคัญของโรงเรียน สิ่งแวดล้อมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ นักเรียน (มีแล้ว) ควร เพิ่มครู ผอ. และบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้เห็นภาพรวม และการมีส่วนร่วม

4. การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายภายนอก

5. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน นักเรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และสมรรถนะในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงและขยายผลสู่ชุมชน (Wattanasettanukul et al., 2022; Imjai et al., 2024; Office of the Basic Education Commission, 2024)

บทบาทของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา

โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้าง “พลเมืองสิ่งแวดล้อม” ที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ และทัศนคติที่ดี แต่ยังสามารถลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นรูปธรรม โรงเรียนจึงเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการลดขยะ การอนุรักษ์พลังงาน การปลูกต้นไม้ และการฟื้นฟูระบบนิเวศในท้องถิ่น (Ketsing et al., 2023) บทบาทของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนหรือรั้วโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ยัง ขยายไปสู่การเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป็นต้นแบบที่สำคัญในการสร้างพลเมือง รุ่นใหม่ที่ใส่ใจโลกและพร้อมร่วมกันสร้างอนาคตที่ยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission, 2024)

ผลลัพธ์และความสำเร็จ

งานวิจัย พบว่า โรงเรียนที่ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้นักเรียนมีทักษะ กระบวนการแก้ปัญหา มีคุณลักษณะที่ดีและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกได้อย่างเข้มแข็ง (Promphao, 2024)

สรุปได้ว่า โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาคือสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมือง ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการบูรณาการเรียนรู้อย่างบูรณาการ และการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนให้กับสังคมและโลก ในระยะยาว

การดำเนินงานขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

การขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน เป็นภารกิจสำคัญที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของประเทศไทย โดยมีเป้าหมายในการสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึก และสมรรถนะในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม (Wattanasettanukul et al., 2022; Imjai et al., 2024) การดำเนินงานดังกล่าวต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การบูรณาการ หลักสูตร การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง มีรายละเอียดดังนี้ หรือ ได้แก่

1. กรอบแนวคิดและหลักการดำเนินงาน

งานวิจัยและแนวทางปฏิบัติในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนควรยึด หลัก “Whole School Approach” หรือการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่

ให้ข้อคิดเห็น [C5]: ควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ พลเมืองดิจิทัลเพื่อสิ่งแวดล้อม หรืออื่นๆที่ทันสมัยภาพปัจจุบัน

ให้ข้อคิดเห็น [C6]: เพิ่มงานวิจัยอย่างน้อยอีก 2 เรื่อง พร้อมอ้างอิง

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Wattanasettanakul et al., 2022; Office of the Basic Education Commission, 2024)

2. กระบวนการดำเนินงานในโรงเรียน

2.1 การกำหนดนโยบายและแผนงาน

โรงเรียนต้องกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน บูรณาการในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนพัฒนาโรงเรียน รวมถึงจัดตั้งคณะกรรมการหรือทีมงานขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยเฉพาะ (Wattanasettanakul et al., 2022)

2.2 การบูรณาการในหลักสูตรและกิจกรรม

การสอดแทรกเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น โครงการสิ่งแวดล้อม การสำรวจและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น การลดขยะ การประหยัดพลังงาน และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (Ketsing et al., 2023; Promphao, 2024)

2.3 การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

โรงเรียนควรพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพให้ปลอดภัย สะอาด ร่มรื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การบริหารจัดการน้ำและพลังงาน การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Savanglap, 2023)

2.4 การสร้างการมีส่วนร่วมและเครือข่าย

การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามผล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Promphao, 2024)

2.5 การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนต้องมีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม พร้อมนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Wattanasettanakul et al., 2022)

3. ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ

ตัวอย่างจากโรงเรียนบ้านน้ำมิน จังหวัดพะเยา ได้พัฒนาศูนย์การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้ “รูปแบบการบริหารความร่วมมือพหุภาคี” ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขตความร่วมมือ กลไกความร่วมมือ กระบวนการบริหาร การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมี การจัดตั้งฐานการเรียนรู้ 9 ฐาน เช่น ฐานการประหยัดน้ำและไฟฟ้า ฐานธนาคารขยะ ฐานไบโอดีเซล ฯลฯ

ผลการประเมินพบว่านักเรียนร้อยละ 96.65 มีทักษะกระบวนการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับดีขึ้นไป และร้อยละ 75.35 มีคุณลักษณะและค่านิยมที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม (Promphao, 2024)

4. ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรค

ปัจจัยความสำเร็จ

ความสำเร็จของการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนเกิดจากการผสมผสานหลายปัจจัยที่เสริมสร้างประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีนโยบายและเป้าหมายร่วมกันของทุกภาคส่วนในโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งช่วยให้ทุกฝ่ายมีทิศทางเดียวกันและเกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินงาน ลดความขัดแย้งและสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Promphao, 2024; Wattanasettanakul et al., 2022; Savanglap, 2023; Ketsing et al., 2023; Imjai et al., 2024)

การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณอย่างเพียงพอเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมและพัฒนาสภาพแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ลดข้อจำกัดและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน ขณะเดียวกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและเอกชน หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จะช่วยเสริมศักยภาพและขยายผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ การประเมินผลและสะท้อนผลร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการสำคัญในการติดตามความก้าวหน้า ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสม การประเมินครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสะท้อนผลและเสนอแนะแนวทางพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

อีกประเด็นสำคัญที่เสริมความสำเร็จ คือ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ การนำไปปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในโรงเรียนและชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันและลดการต่อต้านภายในองค์กร

สุดท้าย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนและครูได้ร่วมมือกับชุมชนและภาคีเครือข่าย รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และระบบนิเวศ

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ประกอบด้วย การมีนโยบายและเป้าหมายร่วมกัน การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณที่เพียงพอ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืนของการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

อุปสรรค

ให้ข้อคิดเห็น [C7]: ควรเพิ่มโรงเรียนตัวอย่าง อย่างน้อยอีก 2 โรงเรียนหรือหน่วยงาน แล้วสรุป

ให้ข้อคิดเห็น [C8]: ควรเขียนเป็นข้อๆให้ชัดเจน เช่น 1. การมีนโยบายและเป้าหมายร่วมกัน 2. การสนับสนุน แล้วค่อยสรุปตอนท้าย

แม้การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนจะได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติจริง แต่ยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของงาน (Savanglap, 2023; Imjai et al., 2024; Promphao, 2024; Wattanasettanukul et al., 2022; Ketsing et al., 2023) **มีดังนี้ หรือ ได้แก่**

ประการแรก คือ การขาดความเข้าใจและตระหนักรู้ของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับความสำคัญและเป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่างานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หรือภารโรงเท่านั้น ไม่ใช่ความรับผิดชอบร่วมของทุกคน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นไปอย่างจำกัด

ประการที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงนโยบายและผู้รับผิดชอบบ่อยครั้ง ทำให้แนวทางการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและเสถียรภาพ โรงเรียนบางแห่งต้องปรับเปลี่ยนแผนงานหรือวิธีการดำเนินงานตามนโยบายหรือคำสั่งใหม่อยู่เสมอ ส่งผลให้เกิดความสับสนและขาดความชัดเจนในการขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะเมื่อมีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ

ประการที่สาม คือ ทรัพยากรและงบประมาณที่จำกัด โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหรือพื้นที่ห่างไกลที่อาจไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มที่และต่อเนื่อง รวมถึงการขาดการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม

ประการที่สี่ คือ การขาดมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน โรงเรียนจำนวนไม่น้อยยังไม่มีแนวทางหรือมาตรฐานเป็นหลักในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานขาดทิศทาง ไม่สามารถประเมินผลหรือพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดในเชิงการจัดการเรียนรู้ เช่น วิธีการสอนที่ยังเน้นการบรรยายมากกว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจริง โครงการสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นระยะสั้น ขาดความต่อเนื่อง และขาดการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงในชีวิตจริงของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป อุปสรรคเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ของบุคลากร กำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณอย่างเพียงพอ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้การขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

บทบาทศึกษานิเทศก์กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา

ในยุคที่การศึกษาต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม และนโยบายระดับชาติ บทบาทของศึกษานิเทศก์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ศึกษานิเทศก์ไม่ได้เป็นเพียงผู้ติดตาม ตรวจสอบ หรือ

ให้ข้อคิดเห็น [C9]: เหมือนข้อเสนอแนะ

ประเมินผลเท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ชี้แนะ และส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง (Satsagul et al., 2024)

บทบาทสำคัญของศึกษานิเทศก์ ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่

1. การเป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานงาน

ศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการวางแผน พัฒนาหลักสูตร และแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้การดำเนินงานในโรงเรียนเป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานที่กำหนด (Somboon et al., 2023) ศึกษานิเทศก์ที่มีคุณลักษณะของ “กัลยาณมิตร” เช่น ความน่าเชื่อถือ การให้ความช่วยเหลือ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี จะช่วยลดช่องว่างระหว่างครูกับผู้บริหาร ส่งผลให้ครูเกิดความมั่นใจและพร้อมเปิดรับการเปลี่ยนแปลง (Satsagul et al., 2024)

2. การนิเทศเพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

กระบวนการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในโรงเรียน ศึกษานิเทศก์จึงควรมีบทบาทในการสนับสนุน ส่งเสริม และแนะนำครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำแนวคิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตรมาใช้ ซึ่งเน้นการสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการเติบโตร่วมกัน (Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025) กระบวนการนิเทศที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว

3. การพัฒนาตนเองและสมรรถนะวิชาชีพ

ศึกษานิเทศก์ต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (Somboon et al., 2023) การพัฒนาสมรรถนะของศึกษานิเทศก์จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาครู และคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารงานศึกษาของไทยที่เน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา ส่งผลให้บทบาทของศึกษานิเทศก์ต้องปรับตัวให้ทันกับบริบทที่หลากหลายและความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ การขาดแคลนบุคลากรและความไม่ต่อเนื่องของกระบวนการนิเทศยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขผ่านการพัฒนาศึกษานิเทศก์ให้มีสมรรถนะสูงขึ้นและเน้นการมีส่วนร่วมกับครูและผู้บริหาร (Satsagul et al., 2024)

กล่าวโดยสรุป บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา คือ การเป็นทั้งผู้นำทางวิชาการ ผู้ให้คำปรึกษา ผู้ประสานงาน และผู้สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยต้องยึดหลักกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสถานศึกษาในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนทางการศึกษา

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การสร้าง “ความยั่งยืนทางการศึกษา” กลายเป็นเป้าหมายสำคัญของทุกระบบการศึกษา การนิเทศในฐานะกลไกเชิงวิชาการที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครู บุคลากร ตลอดจนกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา จึงต้องปรับบทบาทและกระบวนการให้ตอบโจทยความยั่งยืนในทุกมิติ (Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025) หัวใจของการนิเทศเพื่อความยั่งยืนคือการสร้างระบบและวัฒนธรรมการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในโรงเรียน การนิเทศไม่ใช่เพียงการตรวจสอบหรือประเมินผล แต่ต้องเป็น “กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ” ที่เปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้และเติบโตทางวิชาชีพอย่างแท้จริง ภายใต้บริบทของความไว้วางใจและความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร (Satsagul et al., 2024; Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025)

แนวทางสำคัญของการนิเทศเพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การนิเทศแบบมีส่วนร่วมและเป็นระบบ

การนิเทศที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในโรงเรียน เช่น รูปแบบการนิเทศภายในที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาปัญหาและความต้องการ การวิเคราะห์และวางแผน การสร้างความเข้าใจ การดำเนินการนิเทศ และการบันทึก/รายงานผล จะช่วยให้เกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่องและตอบโจทยปัญหาเฉพาะของแต่ละบริบท (Bootprom et al., 2019)

2. การบูรณาการแนวคิดกัลยาณมิตร

การนิเทศที่เน้นความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร สร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ สนับสนุน และการสะท้อนคิดร่วมกัน เช่น โมเดล BGSGF ที่ผสมผสานหลักกัลยาณมิตรกับหน้าต่างโจฮารี ช่วยให้ครูเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงและกล้าพัฒนาดตนเอง (Kanorm & Vanichwatanavorachai, 2025)

3. การพัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้แบบนาคตนเอง

ศึกษานิเทศก์และครูควรได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะสูง สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เพื่อเป็นต้นแบบและผู้สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน (Somboon et al., 2023)

4. การใช้ข้อมูลและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลจริงจากการปฏิบัติในห้องเรียน การประเมินผลที่ต่อเนื่องและนำผลไปใช้ในการพัฒนาทั้งครูและนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม (Puntalee & Tummatasananon, 2022)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการนิเทศ ได้แก่ นโยบายที่ชัดเจน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ความรู้และทักษะของผู้นิเทศ สื่อและเครื่องมือที่ทันสมัย และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Bootprom et al., 2019) นอกจากนี้ การนิเทศที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้คำแนะนำอย่างจริงใจ และการสะท้อนผลร่วมกัน จะช่วยลดทัศนคติลบของครูต่อการนิเทศ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การนิเทศเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนทางการศึกษา คือการสร้างระบบและวัฒนธรรมการพัฒนายอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา ผ่านกระบวนการนิเทศที่เป็นระบบ มีส่วนร่วม และเน้นความสัมพันธ์แบบ

กัลยาณมิตร เพื่อให้ครูและบุคลากรสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สรุปองค์ความรู้

บทความนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ กลไกการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่ความยั่งยืน จำเป็นต้องมีความเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ ได้แก่ ด้านนโยบาย วัฒนธรรม สมรรถนะ และนวัตกรรม ตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยสามารถประยุกต์ใช้กับ การออกแบบแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนา งานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนระดับต่าง ๆ รวมถึงการยกระดับการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลไกการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่ความยั่งยืน

ผู้เขียนในฐานะศึกษานิเทศก์ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา ขอนำเสนอมุมมอง และประสบการณ์เกี่ยวกับกลไกการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนที่นำไปสู่ความยั่งยืน โดยเห็นว่า กลไกเหล่านี้ต้องมีความครอบคลุมทั้งเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและต่อเนื่องในทุกมิติของโรงเรียน

กลไกการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่ความยั่งยืน : 3 สร้าง 4 ร่วม

การขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยกลไกการนิเทศที่เป็นระบบและครอบคลุมทั้งด้านนโยบาย การจัดการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผู้เขียนขอเสนอแนวคิด “3 สร้าง 4 ร่วม” เพื่อใช้เป็นกรอบคิดและแนวทางปฏิบัติสำหรับการนิเทศงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนสู่เป้าหมายความยั่งยืน ดังนี้

ให้ข้อคิดเห็น [C10]: 3 สร้าง 4 ร่วม ท่านได้ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีท่านใดบ้างเป็นแนวทาง

ภาพที่ 1 โมเดล 3 สร้าง 4 ร่วม

3 สร้าง

1. สร้างนโยบายและเป้าหมาย (Policy & Goal)

การนิเทศต้องเริ่มต้นจากการผลักดันให้โรงเรียนมีนโยบายและเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน นโยบายที่ชัดเจนจะเป็นเข็มทิศให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนเดินไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความมุ่งมั่นและแรงขับเคลื่อนร่วมกัน การนิเทศควรช่วยกระตุ้นให้เกิดการทบทวนและปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความท้าทายใหม่ ๆ ทางสิ่งแวดล้อม

2. สร้างวัฒนธรรมและสมรรถนะ (Culture & Competency)

การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจสำคัญของความยั่งยืน การนิเทศควรเน้นการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมให้กับครู นักเรียน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง การนิเทศควรสนับสนุนการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประเมินสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง

3. สร้างนวัตกรรม (Innovation)

การนิเทศควรส่งเสริมให้โรงเรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การนิเทศต้องเป็นเวทีให้ครูและนักเรียนได้แสดงศักยภาพและขยายผลนวัตกรรมสู่ชุมชน

4 รวม

1. รวมบูรณาการหลักสูตร (Integrate)

การนิเทศต้องผลักดันให้เนื้อหาสิ่งแวดล้อมถูกบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่จำกัดอยู่แค่ในวิชาวิทยาศาสตร์หรือสุศึกษา แต่ต้องเชื่อมโยงกับภาษาไทย สังคม ศิลปะ คณิตศาสตร์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การบูรณาการนี้จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ และเห็นความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

2. รวมเครือข่าย (Network)

การนิเทศควรสร้างและขยายเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยเสริมศักยภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. รวมติดตามประเมินผล (Evaluation)

การนิเทศต้องมีระบบติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม การประเมินควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการสะท้อนผลและเสนอแนะแนวทางพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. รวมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

หัวใจสำคัญของการนิเทศสู่ความยั่งยืน คือการผลักดันให้โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่ง ความสำเร็จเดิม ๆ แต่ต้องกล้าทบทวน ปรับปรุง และทดลองแนวทางใหม่ ๆ การนิเทศควรเป็นกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อให้โรงเรียนสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างทันเวลา

ดังนั้น 3 สร้าง 4 รวม จึงเป็นกลไกการนิเทศที่ช่วยขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยเน้นทั้งการวางรากฐานเชิงนโยบาย วัฒนธรรม นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน นำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกและสมรรถนะในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Bootprom, N., Sikkhabandit, S. & Sriprasertpap, K. (2019). An Internal Supervision Model for Sustainable Education Development of Schools under Bangkok Metropolitan Administration. *Journal of Education Research Faculty of Education, Srinakharinwirot University*, 14(2), 25-42. (in Thai)

- Imjai, N., Noymanee, N., & Saneechai, A. (2024). Strategic Management of School Administrators Affecting Performance for Eco-School under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. *Journal of Education and Innovation*, 26(3), 246-260. (in Thai)
- Office of the Basic Education Commission. (2024). *Standard guide for environmental education schools for sustainable development* (3rd ed.). Bureau of Educational Innovation Development. (in Thai)
- Kanorm, S. & Vanichwatanavorachai, S. (2025). Supervision Process for Sustainable Teacher Development. *Journal of Scholar Community*, 3(2), 163-176. (in Thai)
- Ketsing, J., Ketchanok, S., & Channakorn, S. (2023). Action Competence for Environment: New Perspective of Learning Outcome in Environmental Education. *Journal of Education and Innovation*, 34(1), 1-19. (in Thai)
- Promphao, N. (2024). A Multi-lateral Cooperation Administrative Model for Eco-Education Learning Center Development, Bannammin School, the Phayao Primary Educational Service Area Office 2. *The Journal of Research and Academics*, 7(4), 131-148. (in Thai)
- Puntalee, S. & Tummatasananon, S. (2022). A Study of Learning Management Supervision Results Based on the Concept of Teacher Coaching-Mentoring for Supervisors. *Panyapiwat Journal*, 14(1), 308-320. (in Thai)
- Savanglap, V. (2023). Environmental Management in Elementary Schools. *The Journal of Pacific Institute of Management Science (Humanities and Social Science)*, 9(3), 431-445. (in Thai)
- Satsagul, A., Klomkul, L. & Saengnont, K. (2024). Development of Educational Supervision Integrated with the Principles of Kalyāṇamittatā for Educational Supervisors, Cluster 2. *Journal of MCU Peace Studies*, 12(4), 1517-1528. (in Thai)
- Somboon, J., Nantasri, W. & Somsrisuk, A. (2023). Strategies On Supervision Competency Development Using Self-Directed Learning of Educational Supervisors under the Office of the Basic Education Commission. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 8(2), 28-41. (in Thai)
- Wattanasettanukul, P., Srisuk, C., Panthong, W., Peerachaipawong, N. & Sinjindawong, S. (2022). Current And Desirable Conditions of Environmental Education for Sustainable Development School (Eco-School) under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. *Journal of Environmental Management*, 18(2), 78 – 95. (in Thai)

ให้ข้อคิดเห็น [C11]: ตรวจจพบ